

УДК: 342.25.046(436:477.83/.86)

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙТА В СЕЛАХ ГАЛИЧИНИ У СКЛАДІ АВСТРІЇ ТА АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Богдан Вишневський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: Bogdan.Vyshnevsky@gmail.com
ORCID ID: 0009-0004-3251-6404*

Присвячено аналізу правового статусу вйта в селах Галичини у складі Австрійської, а згодом Австро-Угорської імперії. Доведено, що вйт, як місцевий адміністратор, відігравав основну роль в управлінні сільською громадою, виконуючи й адміністративні, й судові функції. Висвітлено еволюцію прав і обов'язків вйта в умовах Австрійської та Австро-Угорської імперій. Охарактеризовано особливості правової регламентації статусу вйта, його відносин з іншими органами місцевого самоврядування та державної влади, а також впливу на соціально-економічний розвиток сільських громад Галичини. Виявлено вплив запровадження нових адміністративних структур та реформ на повноваження вйтів та їхнє становище в системі місцевого управління. Описано трансформацію статусу ролі вйта, пов'язану зі зміцненням бюрократичної системи. Розглянуто конфлікти та виклики, з якими стикався вйт у процесі виконання своїх обов'язків, включаючи взаємодію з представниками державної влади та місцевою громадою. Досліджено юридичні джерела та архівні матеріали, що висвітлюють специфіку правових норм, які регулювали діяльність вйта в цей період.

Загалом правовий статус вйта в селах Галичини був складним і змінним, відображаючи ширші політичні, соціальні та економічні трансформації в імперії. Водночас вйти залишалися впливовими особами, які забезпечували функціонування місцевого самоврядування та підтримання порядку в сільських громадах Галичини в межах австрійської та австро-угорської правової системи.

Ключові слова: сільське самоврядування, місцева громада, правова регламентація статусу, специфіка правових норм, бюрократична система.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2024.79.058>

Вступ. Сільська громада у той час була основною суспільною одиницею, у якій переважно більшість населення становили селяни, котрі були кріпаками або зазнавали інших форм залежності від поміщиків. Включення Галичини до складу Австрії започаткувало процес реформ, скерованих на модернізацію суспільства. Австрійська влада прагнула централізувати управління, впроваджуючи нові адміністративні та правові структури, зокрема судову реформу, що торкалася і сільських громад.

Важливу роль у житті сільських громад відігравали вйти – представники місцевої влади, які мали повноваження нагляду за порядком, вирішенням побутових і господарських питань. Вйт був своєрідним посередником між селянами та вищими державними або земськими органами, здійснював нагляд за збором податків, організацією громадських робіт, судочинством у дрібних справах. Зі встановленням австрійського правління, роль вйта поступово змінилася: вйти втрачали частину своїх функцій, оскільки австрійська адміністрація прагнула до централізації влади і зменшення ролі місцевих, традиційних інституцій. Початковий період австрійського

панування в Галичині був часом поступових змін для сільських громад. Попри часткові реформи, становище селян було складним, і вїйти залишалися впливовими особами місцевого самоврядування.

Вїйти, що мали тривалу історію існування ще з часів Польського королівства, продовжували відігравати важливу роль у житті сільських громад. Однак із приходом австрійської адміністрації відбулися певні трансформації в їхній діяльності. Австрійська влада прагнула встановити більш контрольовану і стандартизовану систему управління на місцях, що означало обмеження впливу вїтїв у багатьох аспектах суспільного життя. Австрійський уряд запровадив нові адміністративні одиниці, такі як дистрикти, і поступово поширював на місцевий рівень загальноімперські закони. Вїйти втрачали свої традиційні права на керівництво судовими процесами або здійснення самоврядування в окремих питаннях. Зокрема, судова система була реформована: сільські громади підпадали під юрисдикцію австрійських державних судів, що часто обмежувало автономію місцевих судів і традиційного судочинства вїтїв.

Однак навіть в умовах обмеження повноважень, вїйти залишалися важливими особами в місцевому управлінні. Їх основною функцією була координація щоденного життя громади, вирішення конфліктів і суперечок між мешканцями, нагляд за виконанням законів і збиранням податків, а також організація громадських робіт, таких як ремонт доріг або будівництво громадських будівель. Вїйт також ніс відповідальність за виконання наказів від вищих австрійських чиновників, включаючи мобілізацію населення для виконання державних повинностей.

Варто також зазначити, що селяни, попри деякі реформи, продовжували зазнавати суттєвого тиску з боку місцевих землевласників та австрійської влади. Питання прав та обов'язків вїйти часто було складним і залежало від конкретної громади та місцевих умов. Вїйти намагалися балансувати між виконанням імперських наказів та захистом інтересів громади, що інколи призводило до конфліктів із селянами, які сподівалися на більший захист своїх прав після реформ, але часто стикалися з реаліями кріпацтва та економічного гніту. Отже, на період включення Галичини до складу Австрійської імперії, становище сільської громади було складним і неоднозначним. Попри реформи, які мали на меті покращення умов життя, селяни все ще зазнавали значних труднощів, а вїйти продовжували відігравати ключову роль у місцевому самоврядуванні, хоча їхні повноваження зазнали суттєвих змін під впливом нової адміністрації.

Постановка проблеми. Проблема дослідження правового статусу вїйти в селах Галичини в період австрійського та австро-угорського панування є важливою для розуміння еволюції місцевого самоврядування та його впливу на сільське населення. Вїйт був впливовою особою в управлінні сільською громадою, проте його роль і повноваження не були статичними. Вони змінювалися під впливом реформ, політичних та соціальних трансформацій, які відбувалися в імперії. Це зумовлювало необхідність аналізу джерел, які регулювали діяльність вїтїв, їх взаємовідносини з органами державної влади та громадою, а також вивчення того, як ці зміни впливали на селянські громади. Відсутність єдиного підходу до управління в різні періоди та регіони імперії породжувало питання щодо реальної автономії вїтїв та рівня їх відповідальності перед державою й громадою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні задекларована наукова проблема комплексно і системно практично дослідниками не вивчалася. Однак важливим є внесок Ю. Гошка, який аналізував звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття XIV–XIX ст. [6], П. Гураля в контексті вивчення

місцевого самоврядування в Галичині та його конституційно-правового регулювання (1848–1918) [8, с. 307–332]. **Джерельну базу дослідження** становлять архівні справи Центрального державного історичного архіву України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України) [3, арк. 13; 5, арк. 26; 10, арк. 8; 11, арк. 12, 24; 12, арк. 16; 13, арк. 17], праця К. Левицького «Нашь законъ громадскій або яки ми маємъ права и повинности въ громадъ» [9], польські джерела [1; 7].

Постановка завдань: дослідити історичні передумови формування посади вйта в селах Галичини; визначити правові основи та нормативно-правові акти, які регулювали його діяльність в різні періоди австрійського та австро-угорського правління; проаналізувати адміністративні, судові та фінансові функції вйта як представника місцевого самоврядування та його взаємодію з вищими органами влади та сільською громадою; оцінити роль вйта у вирішенні соціальних і правових конфліктів на рівні сільських громад та його участь у забезпеченні зв'язку між селянською громадою і державними органами; висвітлити значення вйта в контексті соціально-економічного розвитку Галичини та його роль у забезпеченні стабільності та правопорядку в сільських громадах.

Мета роботи – комплексне дослідження правового статусу вйта в селах Галичини в період австрійського та австро-угорського панування, еволюція його повноважень та обов'язків у контексті змін місцевого самоврядування, реформ і соціально-економічних процесів.

Виклад основного матеріалу. Правовий статус вйта як голови громади ґрунтувався на тому, що він обирався на місцевих виборах, що проводилися громадською радою. Термін його повноважень, зазвичай, становив шість років. До його обов'язків належало виконання ухвал громади та громадської ради; представлення громади в органах державної влади та на місцевому рівні; координація діяльності різних служб та комісій громади; управління фінансами громади, зокрема бюджетом. Він володів правом скликання засідань громади та ради; ініціював обговорення важливих питань; здійснював контроль за виконанням законодавства в межах громади; був своєрідною ланкою між громадою та повітовими або державними органами, забезпечуючи реалізацію місцевих ініціатив та отримання фінансування; ніс відповідальність за свою діяльність перед громадою та зобов'язувався діяти в інтересах жителів громади й у разі неналежного виконання своїх обов'язків, громада мала право ініціювати процедури відкликання або оскарження його рішень; мав дотримуватися моральних етичних стандартів, демонструвати чесність, відкритість та підзвітність у своїй діяльності, враховуючи інтереси громади. Значну роль у розвитку самоврядування громад належала вйту, він виконував важливу роль у розвитку місцевого самоврядування, забезпечуючи ефективне управління громади та її активну участь у процесах прийняття рішень.

Питання, пов'язані з правовим статусом вйта як голови громади та його повноваженнями, прийнято на підставі ухвали парламенту від 5 березня 1862 р., що стосувалася усіх гмін, окрім столичного міста Львова і Кракова, та гмін, що мали окремі статuti. Зазначений документ вступав у дію через 60 днів після його оголошення. Його підписано 12 серпня 1866 р. [1, s. 1–2].

Вйт був обраним представником сільської громади, виконував функції керівника адміністративно-господарського устрою села, представляв інтереси громади перед владою, вирішував питання громадського життя, ведення місцевих реєстрів, збирання податків тощо [2, с. 288]. Вйт та радні при вступі на посаду складали присягу в присутності делегата повітової ради, давали обіцянку залишатися вірним імператору, виявляти слухняність, дотримуватися усіх приписів, сумлінно викону-

вати свої обов'язки [1, s. 15]. Присяга розпочиналася такими словами: «Присягаю п. Богу, Святій Трійці і Найяснішому монархові і панові Францу Йосифу з Божої Ласки Цісарю Австрії, Королю Угорщини... на вірність і послух» [3, арк. 13].

Нерідко, не шануючи власної честі і своєї громади, вїт намагався вислужитися перед повітовим начальством. Така позиція ніде й ніколи не схвалювалася громадою, оскільки вона завжди прагнула обирати на посаду вїта та на інші посади в громадських радах людей чесних і поважних. Зазвичай, місцеві мешканці віддавали перевагу вїту, який був суворим, адже він довше залишався на посаді [4, s. 133].

Вїт, асесори або присяжні обиралися гмінною радою зі свого складу. Заступник вїта обирався з числа радних. Кожен член гміни обирався відповідно до її регламенту. Відмовитися від виборів до складу гмінної ради мали право священники усіх конфесій; учителі; посадові особи та слуги спадкоємного принца двору, держави; очільники заводів і державних фондів, до часу їх перебування на службі; військові, якщо вони не перебували на дійсній службі; особи понад 60 років; ті, що брали участь в одному виборчому періоді та займали вже посаду в органах влади; ті, хто мали фізичні вади, або слабе здоров'я, що не дозволяло їм виконувати службові обов'язки; хто внаслідок постійної роботи, щорічно, часто або нетривалий час не проживали у гміні; перебували на приватній службі, що могло завдати їм збитків у трудових відносинах. Натомість ті, хто без поважної причини відмовлялися обіймати посаду в гмінній раді, підлягав штрафові в розмірі 50 злотих ринських (далі – злр.). Кошти надходили на рахунок гміни [1, s. 12–13].

Повноваження гмінної ради тривало шість років. Однак вони перебували на посадах до того часу, доки не було призначено нове керівництво. Крім того посадові особи могли бути переобрані, якщо не було певних юридичних перешкод. Після завершення терміну повноважень гмінної ради, упродовж 14 днів відбувалися вибори для обрання її нового складу. До речі, на посаду радного вїт міг призначити особу, яка набрала найбільшу кількість голосів у своєму виборчому колі або ж у разі рівної кількості голосів, вони тягнули жереб [1, s. 13–14].

Ефективне самоврядування громади вимагало від вїта не лише адміністративних навичок, а й високого рівня моральності, вміння знаходити баланс між інтересами громади та вимогами вищих органів влади. Доречно зауважити, що якщо вїт не мав можливості прибути на сесію, його мав замінити присяжний. За відсутність на сесії чи її передчасне залишення на вїта чи присяжного накладали штраф у розмірі від 2 – до 5 злр. [5, арк. 26]. Фінансові штрафи, накладені гміною, відповідно до положень § 60 «Wykonywanie władzy karnej» і 61 «Tok instancyi» перераховувалися до місцевого фонду бідних [1, s. 31–32].

Вїт був зобов'язаний доводити до відома громади зміст урядових постанов і розпоряджень, звітувати про свої дії, скеровані на їх виконання. Вїт не мав права втручатися в церковні справи, але мусив стежити, як громада дотримується настанов пароха, як і на що витрачала церковні кошти. Він також виступав посередником у вирішенні конфліктів між членами громади та забезпечував виконання судових рішень. Вїт часто брав участь у місцевих святах і церемоніях, сприяючи єдності та злагоді серед жителів громади [6, с. 312].

Вїт розподіляв податки між членами громади, розпоряджався будівництвом громадських будівель і господарських споруд, щорічно організовував проведення перепису худоби, визначав шарварки (обов'язкові громадські роботи – *примітка автора*) і мав дбати про громаду та вміти відстояти її інтереси. Начальнику громади підлягали всі урядовці громади і слуги, яких він міг усувати від виконання обов'язків аж до часу розгляду питання громадською радою. У випадку, коли начальник

громади разом із підлеглими йому службовцями не справлявся зі своїми завданнями, староство на кошт такої громади призначало свої органи громадського управління, щоб виправити становище [6, с. 312].

Війт також мав забезпечувати зв'язок між громадою та вищими урядовими органами, доводити до відома громади нові закони і розпорядження, організовувати їх виконання та звітувати про результати. Він був головним у забезпеченні стабільності та добробуту громади, його компетентність та відповідальність мали безпосередній вплив на життя кожного її члена. Так, у 1874 р. Сяноцьке староство взяло на себе виправлення ситуацій у громадах Вуйське і Залуж, де місцева старшина занедбала свої обов'язки і не виконувала розпоряджень повітового виділу. В цих громадах не було затверджено бюджету, не оформлено рахунків, не проводився ремонт громадських доріг, а урядовці навіть не з'являлися до поштового відділу за отриманням розпоряджень влади [7, с. 8]. Вважаємо, що це було серйозним порушенням, оскільки невиконання таких важливих функцій призводило до погіршення стану інфраструктури і загальної організації громади. Відсутність бюджету і оформлених рахунків ускладнювала фінансовий контроль та планування витрат, а відсутність ремонту доріг погіршувало умови життя мешканців.

Радні та їх заступники за виконання посадових обов'язків не отримували заробітної плати. Натомість гмінна рада мала право ухвалити їм розмір винагороди за рахунок коштів громади [1, с. 15]. Усі посадові особи гміни підпорядковувалися війтові. Він володів правом відсторонити будь-яку посадову особу від виконання її обов'язків. До повноважень війта входило керівництво гміною, контроль за її діяльністю. Радні та присяжні вели діловодство, виконували його розпорядження. У разі відсутності будь-якої посадової особи, її функції виконували заступники. У випадку, якщо війт чи його заступник не мали змоги виконувати посадові обов'язки, їх функції перебирав найстарший за віком член гмінної ради [1, с. 26].

Яким був алгоритм виконання прийняття і виконання ухвал гмінної ради? Війт подавав на чергове засідання перелік актуальних питань, яке вимагало їх розв'язання. Однак, якщо він вважав, що їх прийняття виходило за межі компетенції або порушувало чинне законодавство, то був зобов'язаний призупинити їх виконання, письмово звертався до повітової ради. Натомість повітова влада упродовж восьми днів повідомляла війта про ухвалені рішення [1, с. 28].

Війт відповідав за дотримання норм чинного законодавства, дії гмінної поліції до того часу, доки їх дії не підпадали під компетенцію державних органів правопорядку. У надзвичайних ситуаціях, як-от на випадок пожежі чи повені мав право розпоряджатися виконанням будь-яких видів робіт з метою усунення небезпеки для мешканців гміни. Наприклад, якщо б у гміні було недостатньо місцевих сил для подолання стихійного лиха, він мав право негайно повідомляти повітову владу [1, с. 29–30].

Сільські суди були першою, найнижчою інстанцією судівництва; основні завдання, які були поставлені перед цими судами, це примирення сторін, а також покарання залежно від вчинку. Однак їхня діяльність розповсюджувалася на менші справи, і то здебільшого цивільні. Значніші кримінальні та адміністративні справи розглядалися вищими інстанціями. У випадку невдоволення рішенням сільського суду, сторони мали право оскаржити його у відповідних апеляційних судах, що забезпечувало більш справедливий і об'єктивний розгляд справи [8, с. 71]. Згідно з цим рішенням, громада вибирала щонайменше трьох осіб, відомих сумлінністю, поважних та справедливих, яким громада надавала право судити. Натомість громадська рада вибирала на голову суду війта і двох присяжних. Склад суду староста затверджував на три роки. Вибрані судді в старостві складали присягу

такого змісту: «Вони свій обов'язок сумлінно і чесно будуть виконувати як над бідними, так і над багатими і подарунків за судівництво не будуть приймати» [9, с. 94]. Ця присяга мала підтвердити їхню відповідальність та відданість справедливості, що було важливо для підтримання довіри до судової системи серед місцевих мешканців.

Вручення подарунків набувало загального поширення і стало негативним явищем. Про це свідчило розпорядження дідича села Черешневе, у якому він зазначав: «Коли бачу, що за кожним проханням селяни приходять до двору з подарунками, і як видно, що до цього вони давно призвичаїлися з давніх часів. Тому рекомендую війтівському суду, присяжним та всім урядникам від імені двору та всієї громади, щоб не наважувалися у який-небудь спосіб брати гроші, подарунки або тягнути людей на коштовні почастунки, а тим більше в громадських інтересах» [10, арк. 8].

Війт, як і голова суду, в екстрених випадках мав право карати громадян до 3 злр. або добою арешту. Однак покараний міг упродовж 4 днів внести скаргу до староства. Громадський суд мав право судити священників, учителів, урядників, навіть членів громадської ради. Однак рішення суду не було остаточним і затверджувалося старостою [8, с. 72].

Політична повітова влада мала право накладати штрафи на війтів за перевищення або нехтування ними своїми обов'язками у розмірі 20 злр. на користь повітових структур. Якщо ж порушення війтів наносили шкоду суспільному благу (§ 107 «Środki zaradcze na koszt Gminy»), а гмінна рада відмовлялася виконувати рішення, передбачені законодавством, усі фінансові збитки накладалися на неї [1, с. 54–55].

Контроль повітового виділу і запровадження щомісячних люстрацій касових книг встановлювався у багатьох громадах Галичини, де війти занедбували управління громадськими маєтками. Однак були випадки, коли громадське управління розпущалося з політичних мотивів. Так, у січні 1915 р. розпустили правління громади села Верховля Велика Лиського повіту. Причиною стала москвофільська агітація серед мешканців села та засудження чотирьох членів громади до смертної кари за допомогу військовому противнику [11, арк. 12, 24].

Розпуск обраних громадськими радами сільських управ і їх заміна тимчасовими громадськими управами на чолі з державним комісаром широко практикувався напередодні та під час Першої світової війни. Так, упродовж 1913–1915 рр. у повіті Новий Сонч розпустили 12 сільських управ [12, арк. 16]. Так, у листі до Львівського намісництва від 26 березня 1916 р. сяноцький староста скаржився на те, що при розпуску громадянських рад і встановленні тимчасового правління, яке мало складатися з 6–8 осіб, його спіткало чимало труднощів. У громадах не було людей, які б підходили для роботи в правліннях, передусім через призов до війська усіх чоловіків у віці до 51 року. Особливі труднощі виникали в громадах, у яких переважали москвофільські настрої [12, арк. 16].

Війт, здатний виступати на захист прав громади, ставав ключовою фігурою у забезпеченні стабільності та розвитку місцевого самоврядування. Відомі випадки, коли під тиском громади війт, який був ставлеником пана, відмовлявся від урядування. Хоча це призводило до незадоволення з боку пана чи влади, він здобував повагу та підтримку селян, які цінували його здатність захищати їх інтереси. Така незалежність підвищувала довіру громади до війта та сприяла більш ефективному управлінню на місцевому рівні. Доречно зазначити, що деякі війти активно займалися інформуванням мешканців, поширенням різних періодичних

видань. Наприклад, війт села Гостів, Марцін Григорин, розповсюджував часопис «Хлібороб» з метою залучення більшої кількості передплатників [13, арк. 17].

На думку О. Макачук, читацька аудиторія була основним панівним чинником впливу на розвиток періодичних видань. Часто видання чітко виділяли свою цільову аудиторію, що виражалося не тільки в подачі інформації, засобах, методах, мовних особливостях, а й у змісті та формі викладу тих чи інших подій [14, с. 218, 220]. Масові видання, скеровані на широку аудиторію, намагалися зрозуміло і доступно викладати складні події та проблеми, використовували зрозумілі приклади. Такий підхід дозволяв залучити й утримати увагу читачів, враховуючи їхні інтереси та потреби.

Переважно начальниками громад були корінні мешканці, тобто українці, проте траплялося, що війтами в українських селах ставали поляки, євреї, німці. В одних випадках їх обирало місцеве населення з огляду на їхні ділові та людські якості, і тоді стосунки між війтом і громадою були нормальними, залишалися добрі згадки про час їх урядування. Коли ж кандидатуру нав'язував повітовий уряд, відносини між війтами та громадою у більшості випадків ставали напруженими та конфліктними. Ніколи війтом не обирали жінку, і взагалі, на виборних посадах ніде їх не зафіксовано. Це відображало традиційні тогочасні гендерні стереотипи та обмеження, коли жінкам не надавали можливості брати участь в управлінні громадами і займати важливі адміністративні посади [6, с. 314].

Щодо війта, який порушував законодавство та зловживав своїм службовим становищем, необхідно було звертатися до найближчого суду для порушення кримінального провадження. К. Левицький рекомендував обирати до громадської ради, а особливо на посаду війта, найавторитетніших осіб зі сільської громади, які відзначалися чесністю та справедливістю, а не тих, кого громада не поважала [9, с. 112].

Висновки. Правовий статус війта мав важливе значення для ефективного управління сільською громадою. Війт, будучи головною посадовою особою місцевого самоврядування, ніс відповідальність за дотримання законодавства, управління громадським майном і коштами, а також за забезпечення правопорядку та благополуччя громади. Війт не міг одноособово розпоряджатися громадським майном і коштами, що підкреслювало важливість колективного управління і контроль з боку громадської ради та присяжних. У випадку порушень з боку війта, громада мала право звертатися до повітового старости або вищих органів влади з вимогою його усунення з посади. Це забезпечувало додатковий рівень контролю і підзвітності. Також важливим було обрання на посаду війта авторитетних, чесних і справедливих осіб, які користувалися повагою громади. Загалом правовий статус війта, як голови громади, вимагав суворого дотримання законодавчих норм, прозорості у фінансових справах і відповідальності перед громадою, що було основою для ефективного та справедливого місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Ustawa gminna z dnia 12. Sierpnia 1866, wraz z ustawa o jednaniu stron w sporze będących z dnia 6. Marca 1875. Ustawy o obszarach dworskich i o reprezentacji powiatowej. Ordynacya wyborcza dla gmin i powiatowa obowiązujące w Galicyi wraz z W. Ks. Krakowskiem uzupełnione zmianami, jakie aż do lutego 1899 w życie weszły, wraz z dotyczącymi ustawami państwowemu. Wydanie trzecie. Złoczów : Nakładem i drukiem księgarni Wilhelma Zukerkandla, 1899. 196 s.

2. Кобилецький М. Магдебурзьке право (XIV – перша половина XIX ст.): історико-правове дослідження. Львів : ПАІС, 2008. 406 с.
3. ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 4. Спр. 842. Арк. 13.
4. Pol W. Prace z etnografii północnych stoków Karpat. Wrocław, 1966. 211 s. [4] s., [7] k. tabl.: il., mapy.
5. ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 4. Спр. 3670. Арк. 26.
6. Гураль П. Ф. Місцеве самоврядування в Галичині та його конституційно-правове регулювання (1848–1918). *Вроцлавсько-львівський юридичний збірник*. 2011. № 2. С. 307–332.
7. Materiały do reformy gminnej w Galicyi zestawione z polecenia Wys. Wydziału krajowego z dnia 16. Sierpnia 1887 do LI. 41.981 przez Dr. Witolda Lewickiego. We Lwowie : Nakładem Wydziału krajowego Z I. Związkowej drukarni we Lwowie, 259 s.
8. Гошко Ю. Г. Звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття XIV–XIX ст. Львів : Інститут народознавства НАН України, 1999. 336 с.
9. Наш законъ громадскій або яки ми маємъ права и повинности въ громадъ написавъ Дръ Кость Левицкій. У Львовъ: Коштомъ и заходомъ Товариства «Просвѣта» з друкарнь наукового Товариства им. Шевченка подъ зарядомъ К. Беднарского, 1889. 124 с.
10. ЦДІАЛ України. Ф. 48. Оп. 1. Спр. 15. Арк. 8.
11. ЦДІАЛ України. Ф. 48. Оп. 1. Спр. 112. Арк. 12, 24.
12. ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 33. Спр. 1802. Арк. 16.
13. ЦДІАЛ України. Ф. 663. Оп. 1. Спр. 154. Арк. 17.
14. Макарчук О. Г. Преса українських політичних партій і рухів у інформаційно-комунікаційному просторі Галичини (1890–1914 pp.) : монографія. Львів : СПОЛОМ, 2022. 524 с.

References

1. *Ustawa gminna z dnia 12. sierpnia 1866, wraz z ustawą o jednaniu stron w sporze będących z dnia 6. marca 1875. Ustawy o obszarach dworskich i o reprezentacji powiatowej. Ordynacja wyborcza dla gmin i powiatowa obowiązujące w Galicyi wraz z W. Ks. Krakowskiem uzupełnione zmianami, jakie aż do lutego 1899 w życie weszły, wraz z dotyczącymi ustawami państwowemu.* (1899) (in Polish).
2. Kobyletskyi, M. (2008). *Mahdeburzke pravo (KhIV – persha polovyna KhIKh st.): istoryko-pravove doslidzhennia* (in Ukrainian).
3. TsDIAL Ukrainy. F. 146. Op. 4. Spr. 842. Ark. 13 (in Ukrainian).
4. Pol, W. (1966). *Prace z etnografii północnych stoków Karpat* (in Polish).
5. TsDIAL Ukrainy. F. 146. Op. 4. Spr. 3670. Ark. 26 (in Ukrainian).
6. Hural, P. F. (2011). *Mistseve samovriaduvannia v Halychyni ta yoho konstytutsiino-pravove rehuliuвання (1848–1918). Vrotslavsko-lvivskiy yurydychnyi zbirnyk, 2, 307–332* (in Ukrainian).
7. *Materiały do reformy gminnej w Galicyi zestawione z polecenia Wys. Wydziału krajowego z dnia 16. sierpnia 1887 do LI. 41.981 przez Dr. Witolda Lewickiego. (1887). We Lwowie : Nakładem Wydziału krajowego Z I. Związkowej drukarni we Lwowie* (in Polish).
8. Hoshko, Yu. H. (1999). *Zvychaieve pravo naseleння Ukrainykykh Karpat ta Prykarpattia XIV–XIX st.* (in Ukrainian).
9. *Levytskii, K. (1889). Nash zakonъ hromadskii abo yaky my maiemъ prava y povynnosti vъ hromadъ* (in Ukrainian).
10. TsDIAL Ukrainy. F. 48. Op. 1. Spr. 15. Ark. 8 (in Ukrainian).
11. TsDIAL Ukrainy. F. 48. Op. 1. Spr. 112. Ark. 12, 24 (in Ukrainian).
12. TsDIAL Ukrainy. F. 146. Op. 33. Spr. 1802. Ark. 16 (in Ukrainian).
13. TsDIAL Ukrainy. F. 663. Op. 1. Spr. 154. Ark. 17 (in Ukrainian).
14. Makarchuk, O. H. (2022). *Prasa ukraїnkykh politychnykh partii i rukhiv u informatsiino-komunikatsiinomu prostori Halychyny (1890–1914 rr.) : monohrafiia* (in Ukrainian).

**LEGAL STATUS OF THE VOGT IN THE VILLAGES OF GALICIA
AS PART OF AUSTRIA AND AUSTRIA-HUNGARY*****Bohdan Vyshnevskiy***

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: Bogdan.Vyshnevsky@gmail.com
ORCID ID: 0009-0004-3251-6404*

The article is devoted to the analysis of the legal status of the vogt in the villages of Galicia as a part of the Austrian and later – the Austro-Hungarian Empire. It is proved that the vogt, as a local administrator, played a key role in the management of the village community, performing both administrative and judicial functions. The peculiarities of the legal regulation of the status of the vogt, its relations with other bodies of local self-government and state power, as well as the impact on the socio-economic development of rural communities of Galicia are characterized. It is found that the introduction of new administrative structures and reforms, such as: the patent of 1784, its impact on the powers of the vogts and their position in the system of local government. The transformation of the role of the vogt after the introduction of the Regional Statute and changes in management related to the abolition of serfdom and the strengthening of the bureaucratic system is described. The conflicts and challenges faced by the vogt in the process of fulfilling their duties, including interaction with representatives of the state authorities and the local community, are considered. Legal sources and archival materials highlighting the specifics of the legal norms that regulated the activity of the vogt in this period are studied.

In general, the legal status of the vogt in the villages of Galicia was complex and variable, reflecting wider political, social and economic transformations in the empire. At the same time, vogts remained important figures who ensured the functioning of local self-government and maintenance of order in the rural communities of Galicia within the Austrian and Austro-Hungarian legal systems.

Thus, the legal status of the vogt was important for the effective management of the village community. Vogt, as the chief official of local self-government, was responsible for compliance with legislation, management of public property and funds, as well as for ensuring law and order and well-being of the community. Vogt could not single-handedly dispose of public property and funds, which emphasized the importance of collective management and control by the public council and juries. In case of violations on the part of the vogt, the community had the right to appeal to the community elder or higher authorities with the demand of his removal from office. This provided an additional level of control and accountability. It was also important to elect authoritative, honest and fair persons who were respected by the community, to the post of vogt. In general, the legal status of the vogt as the head of the community required strict compliance with legislative norms, transparency in financial affairs and responsibility to the community, which was the basis for effective and fair local self-government.

Keywords: rural self-government, local community, legal regulation of status, specificity of legal norms, bureaucratic system.

*Стаття: надійшла до редакції 10.10.2024
прийнята до друку 19.11.2024*